

Godserne på St. Croix 1733-1800

af Poul Erik Olsen

Plantagedriften i Vestindien i 1700-tallet var karakteristisk ved tre ting: monokulturen af sukkerrør, neger-slaveriet og den oppustede økonomi. Alle tre karakteristika gør det vanskeligt at gennemføre egentlige sammenligninger af forholdene i det vestindiske landbrug med forholdene i det europæiske. Det skal da heller ikke forsøges gennemført.

I artiklen tegnes en skitse af "gods-systemet" i en af de danske tropekolonier, nemlig den vestindiske ø St. Croix. Det skal understreges, at der kun er tale om en skitse; undersøgelser af enkelte plantager eller driftskomplekser i Dansk Vestindien, således som de kendes fra andre vestindiske øer¹, findes så godt som ikke.² Mens en række bredere kolonihistoriske emner er forholdsvis velbelyste – handel, slaveri og slavehandel, administrations- og retshistorie – har mikroøkonomiske undersøgelser af

plantagebedrifterne ikke tiltrukket sig tilsvarende opmærksomhed.

Samtidige iagttagere nøjedes som regel med at konstatere, at de vestindiske plantere var rige. Hans Birch Dahlerup mindedes i 1850'erne nostalgisk deres storhedstid: "Plan-teurerne, eller som de efter den engelske Udtalelse kaldes, Planterne, det vil sige Godsejerne, vare næsten alle af gammel og fornem Familie, franske og engelske adelige Slægter; de vare fødte og opdragne i Rigdom; deres Boliger vare som Slotte...", hvorefter opmærksomheden rettedes mod selskabeligheden, mid-dagsbordene og, når der skulle tales om grundlaget for rigdommen, negerslaveriet.³

Dansk Vestindien

De dansk-vestindiske øer – St. Thomas, St. Jan og St. Croix – startede

Poul Erik Olsen (f. 1952), cand. phil. i historie, arkivar i Rigsarkivet, København. Har især beskæftiget sig med administrations- og retshistorie, herunder dansk-vestindisk, og inden for dette emne bl.a. skrevet "Danske Lov på De vestindiske Øer" i *Danske og Norske Lov i 300 år*, red. Ditlev Tamm, 1983, og *Toldvæsenet på de dansk-vestindiske øer*, 1988. Medredaktør af *Dansk kulturhistorisk Opslagsværk* I-II, 1991, og medlem af redaktionspanelet for tidsskriftet *Siden Saxo*.

alle deres tilværelse som dele af det dansk-norske monarki som plantagekolonier. At tilvejebringe mulighed for "indenlandsk" produktion af tropiske landsbrugsprodukter var anledningen til overhovedet at anskaffe sig de vestindiske besiddelser.

St. Thomas blev koloniseret som ubeboet ø i 1670'erne, og i 1718 blev St. Jan erhvervet på samme måde. St. Croix blev derimod købt af Frankrig i 1733. St. Croix var den af øerne, der var bedst egnet til plantagedrift. På tidspunktet for erhvervelsen af St. Croix var St. Thomas-plantagerne allerede ved at vise de første tegn på udpining af jorden, og produktionssystemet på St. Jan lå i ruiner efter slaveoprøret i 1733.

I løbet af årene efter 1733 blev den økonomiske aktivitet på St. Thomas i stigende grad koncentreret om byen Charlotte Amalie og den handelsaktivitet, der var knyttet til havnen dér, en af de bedste naturhavne i Vestindien. St. Thomas' handel blev yderligere stimuleret af den dansk-norske neutralitet i de tilbagevendende krige mellem de øvrige europæiske kolonimagter i Vestindien.

St. Jan forvandt vel forholdsvis hurtigt de direkte virkninger af slaveoprøret i 1733, men blev sat i skyggen af St. Croix, også på grund af de geografiske forhold. St. Jan er en bjergrig ø, hvor plantagedrift er langt vanskeligere end på den mere flade St.

Croix. Det var således på St. Croix, man fandt de plantager, der svarede til forestillingerne om de tropiske godser. Vi skal i det følgende kun beskæftige os med forholdene på denne ø.

Kolonisationen af St. Croix

Kolonisationen af St. Croix skulle – i modsætning til, hvad der havde været tilfældet på St. Thomas og St. Jan – foregå efter en nøje tilrettelagt plan. Det Vestindisk-guineiske Kompagni, der forestod administrationen af de vestindiske kolonier, sendte i november 1733 oberhovudet (guvernøren) på St. Croix, en 35 sider lang ordre om, hvordan der skulle forholdes med udlægningen af den nyerhvervede ø til plantager.⁴

Kompagniets direktion forestillede sig, at øen skulle opmåles og opdeles i sukkerplantager à 2.000 gange 3.000 fod (dvs. ca. 150 engelske acres eller ca. 60 hektar), hvor terrænet tillod dette, og i mindre bomulds- og sukkerplantager, hvor der ikke var plads til den store størrelse. Forskellen mellem bomulds- og sukkerplantager blev ikke beskrevet nærmere, men i almindelighed regnedes bomuldsplantagerne til en ringere bonitet en sukkerplantagerne.

Kompagniet reserverede sig forlods en række plantagegrunde. Når disse var opmålt, skulle der så hurtigst muligt opmåles 300 almindelige

plantager, som ved lodtrækning skulle fordeles mellem kompagniets aktionærer. Når lodtrækningen var foretaget, skulle kompagniets lokale repræsentanter sørge for at sælge plantagerne på vegne af de aktionærer, der ikke selv ønskede at drive deres vestindiske ejendomme. Først når denne proces var overstået, skulle den tiloversblevne del af øen opmåles og sælges. Minimumsprisen for en sukkerplantage skulle ifølge direktionen være 1.000 rigsdaler; for bomuldsplantager kunne man gå ned til 500. Imidlertid fik kompagniet kun gennemsnitlig ca. 3 rigsdaler pr. acre ind for salget.

De ny plantageejere garanteredes skattefrihed i 7 år. Den eneste betingelse, der da knyttedes direkte til besiddelsen af en plantage, var, at der skulle være to hvide våbenføre mænd på hver sukkerplantage.⁵ Opdelt på denne måde ville øen kunne rumme ca. 350 sukkerplantager. En plantage på 2.000 gange 3.000 fod vil som nævnt svare til ca. 150 engelske acres eller ca. 60 hektar; St. Croix' totalareal er ca. 52.500 acres⁶ eller ca. 213 kvadratkilometer, men heraf er kun ca. 100 kvadratkilometer egnet til sukkeravl.

Direktionens ønsker viste sig hurtigt ikke at kunne gennemføres helt efter bogstaven. Arbejdet med opmålingen påbegyndtes i 1735, da St. Croix formelt blev overtaget fra Frankrig. Den minutløse opmåling måtte hur-

tigt opgives. I stedet blev de enkelte plantagelodder opmålt, efterhånden som de blev solgt eller taget i brug, og dette var en temmelig langvarig proces. Opmålingen blev heller ikke særlig nøjagtig; end ikke kompagniets egen plantage, "La Princesse" vest for Christiansted, havde helt sikre grænser i 1740. I 1763 kunne Christian Martfelt dog berette om St. Croix, at øen havde "dette forud for alle eylande i America, at det ordentlig og geometrisk er udmaalt, saa at en fuld plantage holder 2.000 fod i bredden og 3.000 fod i længden eller dybden, efter hvilket fodemaal grundskatten beregnes." Udmålingen var dog ikke så akkurat, som det kunne ønskes, "at jo mand og mand imellem kand skee dispute om deres grundstrækninger, thi alle landmaalerne have ikke brugt lige fliid og forsigtighed, men giort skiæve linier og givet nogle meere, andre mindre..."⁷

Da Vestindisk-guineisk Kompagni 1754 blev overtaget af kronen, var hele øen udstykket og 95% af plantagerne solgt, men det gik langsomt med at få ryddet skov og buskads og få plantagedriften i gang. I sidste halvdel af 1740'erne var godt halvdelen af øen i dyrkning, men adskillige grundbesiddere lod stadig i 1754 deres lodder ligge udyrkede, enten fordi de havde anskaffet sig ejendomme som ren spekulation og ventede på, at jordpriserne skulle stige, eller fordi de ikke kunne skaffe midler til den betydelige investering, der kræ-

vedes for at påbegynde driften af en plantage. Den danske regering reagerede i 1756 mod den langsomme opdyrkning ved at forordne, at udyrkede plantager ville blive overtaget af staten. Forordningen bidrog til en hurtigere opdyrkning, men vigtigere var det forhold, at de dansk-vestindiske plantageejere efter kronens overtagelse af øerne syntes at have haft lettere ved at skaffe sig kreditter. Dette skyldtes markedsforholdene: Efterspørgslen efter sukker steg i Europa, og specielt den danske sukkerhandel stimuleredes – ligesom den øvrige danske kolonialhandel – af den danske neutralitet i en periode, hvor de øvrige kolonimagter næsten konstant var i krig. Jordpriserne på St. Croix steg voldsomt, fra de ca. 3 rigsdaler, kompagniet havde fået, til ca. 220 rigsdaler omkring århundredeskiftet.⁸ Her skal det imidlertid også tages i betragtning, at der jo i sig selv er en væsentlig forskel i prisen på uopdyrket land og veldrevne sukkermarker.

Jordprisernes himmelflugt medførte en hurtig omsætning af ejendommene. "Hvor tilløkkende tilværelsen i Vestindien end kunne synes, ønskede dog de fleste af de i Europa fødte plantere at vende tilbage til fødelandet og nyde frugterne af deres arbejde dér."⁹ Flertallet af plantageejerne på St. Croix var ikke danske; når de trak sig tilbage, var det sjældent til Danmark, selv om der er eksempler på, at engelske plantere har valgt

Danmark som deres europæiske base, således Christopher MacEvoy, der i 1817 købte Bernstorff Slot og et par år senere Dehns Palæ.¹⁰ Den danske regering søgte ved forskellige foranstaltninger at begrænse denne kapitalflugt, og blandt de større planterfamilier var besiddelsestiden da også noget længere end på engelske øer, nemlig ca. 40 år.¹¹ Den lange besiddelsestid kunne også skyldes den danske arvelovgivning, der indtil 1765 ikke tillod, at ejendomme gik udelte i arv, hvis der var flere arvinger, og ikke mindst den ekstremt lange sagsbehandlingstid, der indtil omkring 1800 var karakteristisk for skifteforvaltningen på St. Croix.¹² Det kunne være meget svært for arvingerne at afhænde en plantage med fordel.

Den vestindiske sukkerplantage var et – i forhold til det europæiske landbrug – meget kapitalkrævende gods-system. Et veludviklet kreditvæsen var en forudsætning for såvel etablering som drift. Da kronen overtog det Vestindisk-guineiske Kompagni, havde man i København tanker om at inddrive den gæld, planterne havde til kompagniet, ca. 1 mio. rigsdaler. Den første guvernør, von Pröck, modvirkede med held dette anslag mod landbrugerne på St. Croix. Hans efterfølger, Peter Clausen, tidligere kompagniembedsmand, der tiltrådte i 1766, var mere nidkær i indkrævningen. Gælden skulle betales, ellers overtog staten planterne som bru-

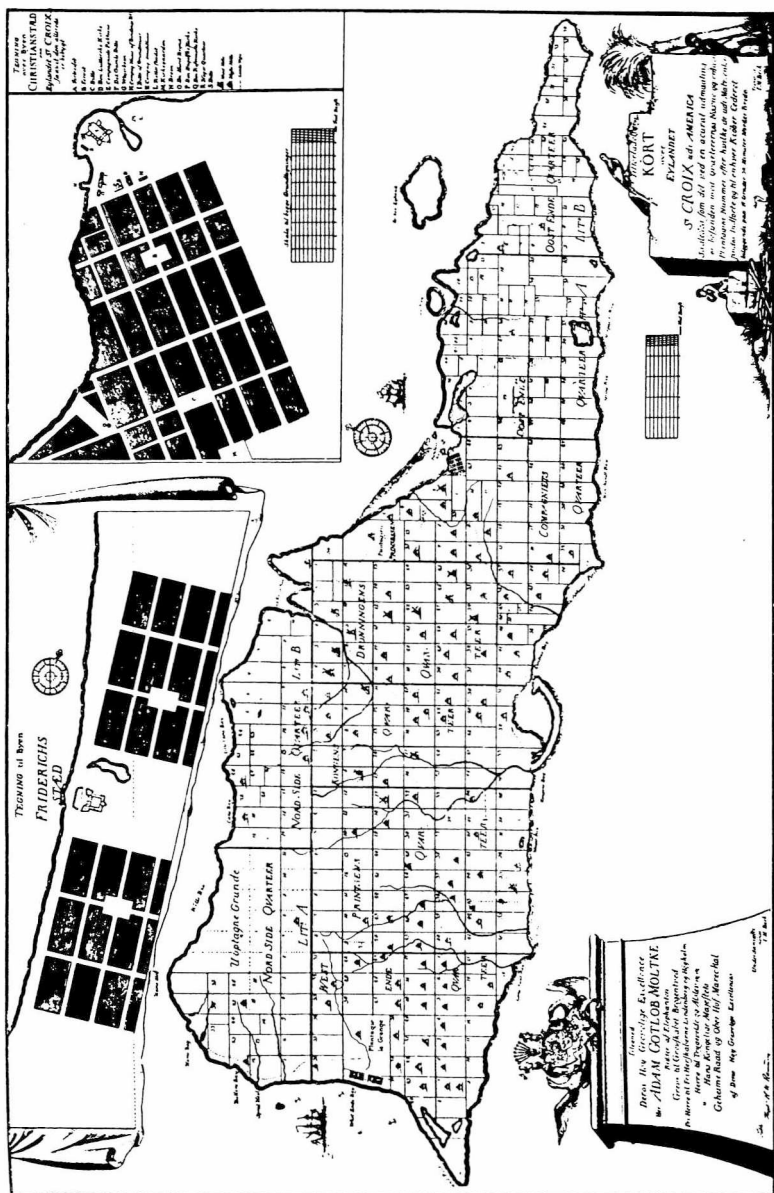
geligt pant. Denne politik drev de mindre kapitalstærke plantere i armene på især hollandske handels- og bankhuse, der kompenserede for en lavere rente ved at betinge sig, at de fik overladt plantagernes produktion til videresalg. Erhvervspolitisk var dette nærmest katastrofalt; St. Croix' sukker skulle transporteres til Danmark for at forædles på danske raffinaderier og derefter reeksporteres. Den store gæld havde andre ulemper; ville danske handelshuse forsøge sig på St. Croix, måtte de være forberedt på binde temmelig megen kapital på øerne. Adskillige københavnske handlende, der i 1782-83 havde likviditetsproblemer, henviste til deres udstrakte, men nødvendige kreditgivning på det vestindiske marked som hovedårsagen.¹³ I 1785-86 gennemførtes derfor en konvertering af gælden ved at kronen afkøbte det fallerede hollandske hus ter Borch & Zonen dets panteobligationer og afløste den hollandske gæld med lån fra staten. Transaktionen littede planternes gældsbyrde med ca. 33% og sikrede sammen med andre statsligt formidlede lån, bl.a. det såkaldte negerlån af 1792, plantagernes økonomi til udgangen af 1700-tallet.

Slaveplantagens produktions- og kapitalforhold begünstigede stordriften. Ser man på de bedrifter, der omkring 1775 havde et areal på over 450 acres – dvs. over 3 af de oprindelige plantagegrunde – er det almindelige indtryk, at de klarede sig

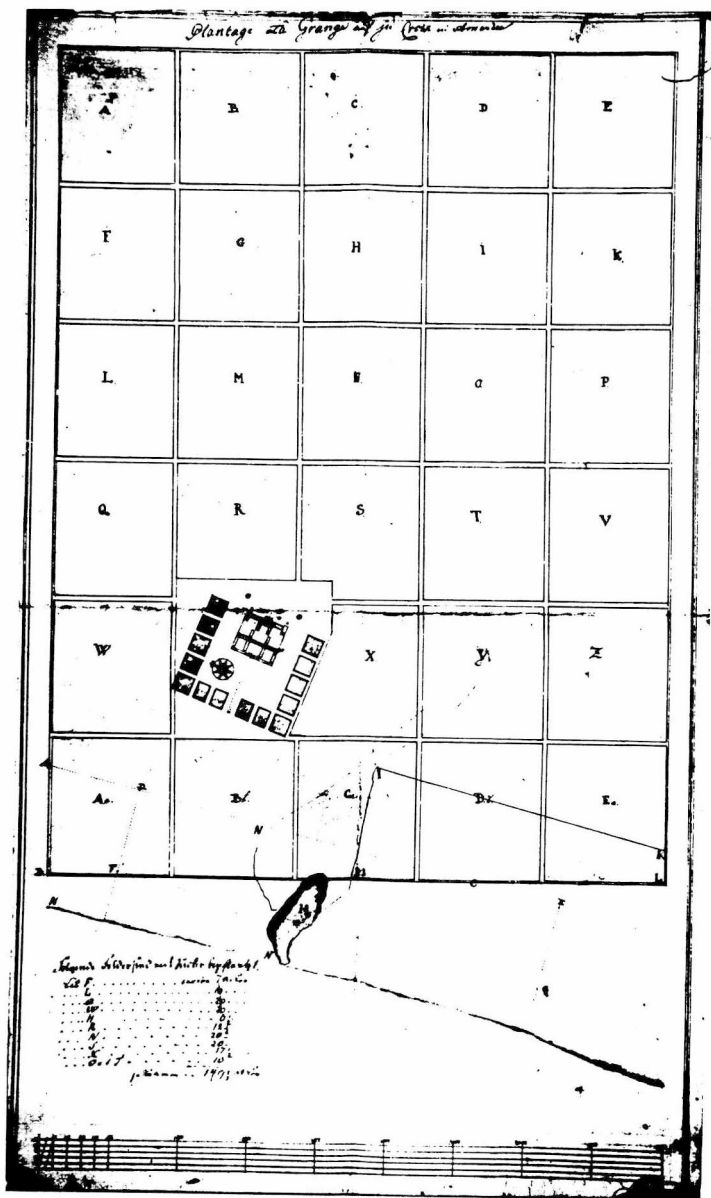
langt bedre end de mindre plantager. Til gengæld er de langt sværere at få kildemæssigt belyst. For de mindre plantagers vedkommende, der i højere grad benyttede sig af de statsligt formidlede eller direkte statslige lån, findes der et rigt kildemateriale i arkivalierne fra Direktionen for den vestindiske Gælds Likvidation og de lokale gældslikvidationskommissioner. De store godsers langt bedre kreditmuligheder har medført, at oplysninger om de enkelte bedrifters økonomiske forhold kun undtagelsesvis findes i de statslige myndigheders arkivalier. Der findes i engelske arkiver bevaret privatarkiver fra et par af planterfamilierne på St. Croix, men kun et enkelt er så vidt forfatteren bekendt hidtil udnyttet.¹⁴

Godset: Den vestindiske sukkerplantage

Ikke kun jordpriserne bidrog til at skruer kravet om kapital i vejret for dem, der ville nedsætte sig som plantere i Vestindien. Plantageejeren, den senere generalguvernør, Oxholm beregnede, at selve jorden udgjorde ca. 40% af en plantages værdi; bygninger udgjorde ca. 35% og negerslaverne ca. 25% af værdien.¹⁵ Forholdet forrykkedes, jo større jordtilliggendet var. På Christopher MacEvoy's plantage "Granard" var procenterne ifølge en vurdering fra 1786 henholdsvis 47, 24 og 22; den resterende værdi udgjordes af husdyrbesætningen.

Kort over St. Croix 1754, tegnet af Fr. Beck. For så vidt angår de to indføjede byplaner, er der tale om planer; Frederikssteds ene halvdel blev aldrig bygget. (Rigsarkivets kortsamling).

Landmåler Julius von Rohrs plan over plantagen La Grange, der var en af de kgl. plantager, der blev købt af Heinrich Schimmelmänn. (Familien Schimmelmännns arkiv, Rigsarkivet).

Lad os se på de faste anlæg i produktionsapparatet, jord og bygninger. Den oprindelige udstykningsplan havde regnet med en størrelse på ca. 150 acres. Men for at udnytte investeringen i sukkerværkerne optimalt var denne størrelse i underkanten. Sammenlægning af de oprindelige plantagegrunde til større enheder var ikke ualmindeligt. Jørgen Bach Christensen har undersøgt ejerforholdene til jord på St. Croix i en række udvalgte år og når til det resultat, at gennemsnitsstørrelsen af den enkelte planters besiddelser – der imidlertid godt kunne være fordelt på flere plantager – vokser med ca. 60% i perioden fra 1742 til 1804, ligesom antallet af storbesiddere – plantere med over 600 acres – er relativt størst i 1792.¹⁶

Blandt de plantageejere, der ikke nøjedes med en enkelt grund på 2.000 gange 3.000 fod, kan nævnes John Jacob DeWindt, ejer af planta-

gen Bethlehem, Kongens Kvartér, der i 1779 omfattede i alt 1.200 acres. Den tidligere omtalte Christopher MacEvoy ejede bl.a. Grandard, Kompagniets Kvartér, der i 1786 udgjorde 750 acres. Største danske plantageejer på St. Croix var siden 1763 familien Schimmelmänn med to plantager, La Grange og La Grande Princesse, tilsammen et areal på ca. 1.400 acres.

Bethlehem, hvis markplan og øvrige indretning kendes fra et kort, der er beskrevet af Inge Mejer Antonsen,¹⁷ var opdelt i tre produktionsenheder, "Old Works", "Middle Works" og "Bay Works". De to førstnævnte bestod af hver 450 acres dyrket jord, "Bay Works" af 300 acres, hvoraf 138 dyrkedes, mens ca. 110 acres var udlagt som græsgang. De enkelte works var opdelt i lodder eller sukkerstykker på ca. 10-15 acres. Mellem sukkerstykkerne var vejareal, besået med

Tabel 1. Ejerforholdene til jord på St. Croix

År	1742	1754	1766	1780	1792	1804
Acres pr. planter	177,2	212,8	232,6	294,4	301,6	293,4
Antal plantere i alt	139	232	220	172	166	177
Antal plantere med over 600 acres	8	12	16	15	21	17

Kilde: se note 16

græs eller udlagt til brug for plantagens besætning af negerslaver.

Andre plantager havde udlagt særlige lodder til "negerprovisioner". På 58 plantager på St. Croix med et samlet areal på 16.303 acres, der blev takseret i årene 1786-88, udgjorde sukkermarkerne 10.100 acres og provisionsgrundene 913 acres.¹⁸ Provisionsgrunde forekom hyppigere på de plantager, der lå på den dårligste jord, end på de store sukkerbedrifter.

Sukkerrøret er flerårigt. Hvert år kan det kappes, men sukkerindholdet falder for hvert år. Udpiningen af jorden kan illustreres ved, at man i 1738 på St. Croix regnede med nyplantning af den enkelte lod hvert 12.-14. år. I 1760'erne var opfattelsen, at der for en plantning kunne tages 7-10 afgrøder, mens man 30 år senere kun regnede med 4-6. Faldet i ydelse beregnede Oxholm til – på særdeles god jord – at være fra ca. 5.000 - 7.000 pund sukker pr. acre første år til 2.000 til 4.000 pund for de såkaldte *ratoons*, dvs. andet og tredje års skud. For St. Croix som helhed måtte man regne med ca. 1.-2.000 pund pr. acre i gode år.¹⁹

Avlen på en enkelt lod af 10 acres – ca. 20.000 pund – ville således ved en sukkerpris på 10 rigsdaler pr. 100 pund indbringe ca. 2.000 rigsdaler. Romproduktionen gav en indtjening pr. acre på knap halvdelen af indtje-

ningen ved sukkerproduktionen. Indtjeningen pr. acre ville således i et middelår ligge på ca. 300 rdl pr. acre. Regner man op til en plantage af Bethlehems størrelse, med ca. 1.000 acres i sukkerdyrkning, er det intet under, at omsætningen på de vestindiske plantager måtte forekomme astronomisk, sammenlignet med forholdene for landbruget i monarkiets europæiske dele. Imidlertid modsvarede den høje indtjening af høje omkostninger og investeringskrav. For selv om den teknologi, der anvendtes på 1700-tallets sukkerplantager, var simpel, repræsenterede den en ganske stor investering, jævnfør ovenfor om værdiforholdet mellem jord, værker og slaver.

Bethlehem var forsynet med tre separate sukkerværker, der betjente henholdsvis 450, 450 og 300 acres. Et sukkerværk bestod af en mølle, hestetrukken eller vinddreven. Bethlehem Old Works var forsynet med såvel heste- som vindmølle. I møllen pressedes sukkersaften ud af sukkerrørene. Saften ledtes fra møllen til kogehuset, hvor den indkogtes i mellem en og tre timer. Når sukkeret krystalliserede, pakkedes det i fade, der anbragtes i kyrehuset, hvor siruppen kunne dryppe af fadene. Det tog ca. 2-4 uger. Det skum, der fjernedes fra sukkersaften under indkogningen, anvendtes blandet med sirup til romproduktion. Til disse helt nødvendige produktionsanlæg føjedes stalde, værksteder m.v.

Arbejdskraften

Det, der væsentligst adskilte det vestindiske landbrug og hele det vestindiske samfund fra det europæiske, var anvendelse af slaver som arbejdskraft. Negerslaveriet og opfattelsen af dets betydning for den vestindiske økonomi var så godt som uanfægtet indtil århundredets slutning. Eksistensen af slaveriet som institution – arbejdsgavernes formelle og reelle ejendomsret over deres menneskelige arbejdskraft – indvirkede på samtlige økonomiske og sociale forhold i de vestindiske kolonier.

Af 197 plantager på St. Croix, havde i 1792 de 141 eller godt 70% en besætning af negerslaver på under 100. På 50 plantager lå antallet af slaver mellem 101-200. Kun 6 plantager havde over 200 slaver. Her finder vi bl.a. de to schimmelmannske plantager, La Grange med 288 slaver og La Grande Princesse med 379 slaver. Langt hovedparten, ca. 86%, af slaverne på St. Croix var markarbejdere. Specialiserede håndværkere (bødkere, smede etc.) udgjorde i 1792

knap 7% af de arbejdsduelige slaver. Husslaver udgjorde andre 7%.²⁰

Arbejdet i sukkermarker og -møller er hårdt og monotont. Der var i 1700-tallet almindelig enighed om, at dette var en af årsagerne til, at slavebefolkningen ikke kunne vedligeholde sit eget antal, men at den havde en betydelig overdødelighed. Jens Vibæk udtrykker det således: "De vestindiske øer var krematorier, som ikke alene opslugte fødselstilvæksten, men som for St. Croix' vedkommende årligt forbrændte en tilførsel af 575 nye slaver."²¹ Antallet af negerslaver på St. Croix steg imidlertid støt gennem hele perioden (se tabel 2 nedenfor).

Svend E. Green-Pedersen har beregnet, at der i perioden fra købet af St. Croix i 1733 til 1803, hvor forbudet mod den transatlantiske slavehandel trådte i kraft for de danske koloniers vedkommende, var en nettoimport af negerslaver til de dansk-vestindiske øer på i alt ca. 53.000.²³

Tabel 2. Antal slaver på St. Croix i 1700-tallet²²

År	1742	1754	1766	1780	1792	1804
Antal slaver	1749	7705	17197	22639	21840	27351

De vestindiske godsejeres forhold til deres arbejdskraft kan næppe særlig meningsfuldt sammenlignes med forholdet mellem husbond og tyende eller herremænd og hovbønder i Danmark. Men det blev gjort i samtiden:

*Det skeer vel i America
med Negerne fra Africa.
Men Christne burde christelig
mod christne Folk opføre sig,*

skrev N. Schelde i sin afhandling om årsagerne til folkemanglen i Danmark fra 1761 med den underforståede mening, at herremændenes tugtelsesret også kunne have en indflydelse på manglen på arbejdskraft i det danske landbrug. Gik sammenligningen den anden vej, kunne det holdes frem, at negerslaverne i Vestindien på en række punkter ikke havde det (meget) værre end hovbønderne i Danmark.

De vestindiske planteres tugtelsesret var kun en af variablerne i det system af undertrykkelse, slaveriet udgjorde. Til gengæld var det i 1700-tallet omtrent den eneste, der påkaldte sig myndighedernes opmærksomhed. I forbindelse med kronens overtagelse af øerne i 1755 blev der udarbejdet et slavereglement, hvis § 35 lød: "Det skal være slavernes husbønder og ejere eller de over dem satte betjente tilladt at lade

samme slutte i jern, når de holder det fornødent, så og lade dem piske med ris eller strikker; men de skal ingenlunde have magt at lade dem lægge på pinebænken eller lemlæste, og såfremt de skulle gøre sådant, skal de med vilkårlig straf anses eller miste slaven..." Slavereglementet blev imidlertid kun sat delvis i kraft, og Christian Martfeldt, der efterlod sig et udkast til en beskrivelse af de vestindiske kolonier, som han havde samlet stof til i 1760'erne, bemærkede, at en væsentlig mangel i den vestindiske lovgivning bestod i, at tugtelsesrettens grænser ikke var reguleret. Ubarmhertighed og hårdhed var reglen snarere end undtagelsen.²⁴

I 1700-tallets sidste fjerdedel blev der taget en række initiativer for at give slaverne nogen retlig beskyttelse. Generalguvernørens instruks af 1771, der i øvrigt indeholdt en bestemmelse om, at plantageejere i Vestindien med visse modifikationer skulle nyde samme privilegier som hovedgårdsbesiddere i Danmark, pålagde ham at føre opsyn med planternes behandling af deres slaver. Negrene måtte ikke "af ejerne abuse-res, enten ved mangel på de fysiske fornødenheder, eller ved i andre måder at blive barbarisk medhandlede." Instruksen blev ikke bekendtgjort, da det ikke ansås for hensigtsmæssigt, at slaverne fik viden om, hvilke rettigheder, der tilkom dem – mad, drikke, kæder, fritimer til guds-

dyrkelse og hvile. Den utilsigtede effekt var imidlertid, at heller ikke slaveejerne var ganske på det rene med begrænsningerne i råderetten over deres ejendom.

Sager, der førte til sanktioner over for slaveejere for overskridelse af tugtelserettens grænser eller anden ulovlig behandling, er i 1700-tallet ikke talrige. Først efter slavehandelsforbudet i 1803 startede en mere konsekvent praksis, der senere – fra 1820'erne – fulgtes af egentlige reguleringer af slavernes rettigheder.²⁵

Med slavernes emancipation i 1848 forsvandt forestillingerne om de vestindiske godsejere, hvis sidste blomstringstid Dahlerup havde oplevet i 1817. Perioden fra 1815 til øernes salg i 1916 udgjorde en næsten ubrudt nedgangsperiode for sukkerplantagerne på St. Croix. Godserne forsvandt imidlertid ikke, og adskiligt blev også efter 1848 prøvet for at ophjælpe produktionen på godserne eller plantagerne. Tilmed gjordes forsøg med udstykning af plantager til husmandsbrug. Men det er en anden historie.²⁶

NOTER

1. F.eks. Michael Craton: *A Jamaican Plantation. The History of Worthy Park 1670-1970*, 1970, og Richard Pares' beskrivelse af familien Pinney's (bl.a. dansk-)vestindiske ejendomme i *A West-India Fortune*, 1953.
2. Svend E. Green-Pedersens artikel om Nicholas Tuite i *Dansk Biografisk Leksikon*, 3. udg., red. Svend Cedergreen Bech, bd. 15, 1984.
3. Hans Birch Dahlerup: *Mit Livs Begivenheder*, bd. 2, 1909, s. 46.
4. RA, Det Vestindisk-guineiske Kompagni 56, Ordre og anstalt af 16. november 1733.
5. Sst.
6. Daniel P. Hopkins: *The Danish Cadastral Survey of St. Croix 1733-54* (unpublished Ph.D. thesis, Univ. of Louisiana, 1987), s. 66.
7. RA, Privatarbiv nr. 5979, J.G. Moltke, pk. 14: [Chr. Martfeldt:] Beretning om de danske sukkereylande St. Croix, St. Thomas og St. Jan [1763?].
8. P.L. Oxholm: *De danske vestindiske Øers Tilstand i Henseende til Population, Culture og Finance-Forfatning*, 1797, s. 66.
9. Ove Hornby: *Kolonierne i Vestindien*, 1980, s. 128.
10. *Danske Slotte og Herregårde*, 2. udg., red. Aage Roussell, bd. 2, 1964, s. 346.
11. Jørgen Bach Christensen: "Kolonisamfundet på St. Croix 1742-1804", *Dansk Kolonihistorie. Indføring og studier*, red. P. Hoxcer Jensen m.fl., 1981, s. 147.
12. H. Stampe: *Erklæringer, Breve og Forestillinger, General-Prokureur-Embedet vedkommende*, IV, 1796, s. 751 ff.
13. Hans Christian Johansen: *Dansk økonomisk politik i årene efter 1784*, 1968, s.226 ff.
14. Nemlig familien Pinney's papirer, jf. Richard Pares: *A West India Fortune*, 1953. Familien Dyott, der i et par generationer ejede plantagen Betty's Hope på St. Croix, har efterladt sig et fyldigt arkiv, der endnu er uudnyttet.
15. P.L. Oxholm 1797 (se note 8), s. 66.
16. Jørgen Bach Christensen 1981 (se note 11), s. 141.
17. Inge Mejer Antonsen: "Plantagen Bethlehem på St. Croix i det attende århundrede", *Nationalmuseets Arbejdsmark* 1968, s. 113 ff.
18. P.P. Sveistrup: *Bidrag til de tidligere dansk-vestindiske Øers økonomiske Historie*, 1942, s. 61.
19. Sst., s. 76.
20. Neville A.T. Hall: *Slave Society in the Danish West Indies*, 1992, s. 75.
21. Jens Vibæk: *Vore gamle Tropekolonier*, bd. 2, 1966, s. 176; Hans Chr. Johansen: "Slave Demography of the Danish West Indian Islands", *Scandinavian Economic History Review* XXIV, 1981, s. 1 ff.
22. Jørgen Bach Christensen 1981 (se note 11), s. 141.
23. Svend E. Green-Pedersen: "Dansk-vestindisk slavehandel og dens ophævelse", *Festskrift til Kristof Glamann*, red. Ole Feldbæk og Niels Thomsen, 1983, s. 51 ff.
24. RA, Generaltoldkammeret. Martfeldts Samlinger bd. IV, kap. VIII. Se endvidere Poul Erik Olsen: "Danske Lov på De vestindiske Øer", *Danske og Norske Lov i 300 år*, red. Ditlev Tamm, 1983.
25. Sst.

26. Se f.eks. Andreas Jørgensen: "Et dansk imperialistisk eksperiment. Plantageselskabet 'Dansk Vestindien'", *Erhvervshistorisk Årbog 1953*; Henrik Vedel-Smith: "A/S St. Croix fællessukkerkøberi 1876-1887", sst., 1991.